

Dok **EBRD** razmatra svoju ekološku i socijalnu politiku, slučaj kontroverznog projekta **rudnika zlata Amulsar u Jermeniji** predstavlja lekcije koje mogu oblikovati buduću politiku.

Planina Amulsar, koja se nalazi u južnoj Jermeniji, vitalni je deo sistema vodosnabdevanja Jermenije, gde se nalaze izvori slatke vode i povezuje se sa važnim rekama i rezervoarima. Ova vodna tela igraju ključnu ulogu u obezbeđivanju vode za navodnjavanje širom Jermenije i održavanju zajednica u regionu.

Međutim, **nalazište zlata** u Amulsaru privuklo je međunarodni finansijski interes, što je rezultiralo sukobom između korporativnih interesa i prava lokalnih zajednica na čistu vodu, zdravlje, sredstva za život i zaštićenu životnu sredinu.

Projekat Rudnika Zlata Amsular

Godine 2006, Lidian Jermenija (ranije Geoteam), podružnica Lidian International, američko-kanadske rudarske kompanije sa sedištem u Velikoj Britaniji, obezbedila je licence za istraživanje za projekat rudnika zlata Amulsar. Ovaj projekat je dobio podršku Međunarodne finansijske korporacije Svetske banke („IFC“) i Evropske banke za obnovu i razvoj („EBRD“). Uprkos tome što je počela sa radom 2006. godine, lokalne zajednice uglavnom nisu bile svesne njegovog razvoja i rizika koje predstavlja za njihove izvore vode, zdravlje i egzistenciju. Lidijan Jermenija je 2012. godine započela bušenja oko Amulsara, a 2014. su dobili građevinsku dozvolu od Ministarstva zaštite prirode.

Kako je svest o ovom projektu rasla, usledili su protesti i pravne bitke, a lokalno stanovništvo je izrazilo zabrinutost zbog potencijalne kontaminacije vode i upotrebe cijanida u ispiranju za izvlačenje zlata iz rude. Bilo je i zabrinutosti zbog opasnih emisija iz otvorenog rudnika zlata, jer bi cijanid i prašina drugih teških metala mogli da putuju i do 30 kilometara od lokacije, izazivajući zdravstvene probleme za stanovnike u blizini, oštećujući biljke i životinje i ugrožavajući rezervoare za vodu. Dalje, turistička industrija u gradu Jermuk, koji je poznat po izvorima tople vode i lekovitoj mineralnoj vodi, takođe bi bila negativno pogođena, što bi rezultiralo gubitkom sredstava za život. Lokalitet Amulsar takođe je dom za 11 staništa i 76 vrsta zaštićenih jermenskim zakonom i međunarodnim konvencijama.

Eskalacija Amsularskog Sukoba

Izgradnja rudnika Amulsar počela je 2017. godine, što je dovelo do negativnih uticaja na lokalne zajednice u Gndevazu. Oni su prijavili prisustvo tamne, zamućene vode u njihovim cevima, što je uticalo i na njihovu vodu za piće i na sisteme za navodnjavanje, kao i na kontaminiranu vodu iz rudnika koja se uliva u reku Arpu. Negativni uticaji su se proširili i na lokalne farme, na stotine riba su uginule, a stoka je odbijala da konzumira zagađenu travu i vodu. Pored toga, uprkos uveravanjima da prašina sa lokacije neće stići do grada Jermuk,

ona ipak jeste, uz izveštaje da je sneg postao ružičast.

U junu 2018, zajednice Jermuk i Gndevaz pokrenule su blokadu na sva četiri glavna puta koji vode do Amulsar, samo nekoliko nedelja pre planiranog početka eksploatacije. Ova blokada je trajala više od dve godine dok su zajednice uporno branile Amulsar, ometajući izgradnju rudnika i vađenje zlata. Krajem 2018. godine, meštani su u roku od pet dana prikupili 3.000 potpisa za podršku zabrani eksploatacije metala u toj oblasti, što je jednoglasno odobrilo gradsko veće. Istraživanje sprovedeno među domaćinstvima u Gndevazu, Kečutu i Jermuku, pokazalo je da je 85,7% ispitanika prijavilo bolesti od početka građevinskih radova, uključujući pojačane napade astme, bolesti pluća i suhu kožu.

Kao odgovor na otpor, Lidijan je pokrenuo tužbe protiv ekologa koji su vodili kampanju protiv projekta, optužujući ih za klevetu. Međunarodna federacija za ljudska prava kritikovala je Lidijan zbog „zabrinjavajućeg sistematskog sudskog uznemiravanja i kampanja za klevetu koje imaju za cilj da učutkaju kritične novinare i branitelje ljudskih prava, posebno žene“. U martu 2019, Lidijan je obavestio jermensku vladu o svojoj nameri da ih tuži na osnovu bilateralnih ugovora o ulaganju sa Ujedinjenim Kraljevstvom i Kanadom. Jermenska vlada je 2019. naručila nezavisnu reviziju koja je na kraju kritikovala Lidijanovu procenu uticaja na životnu sredinu i društvo.

Nezavisna revizija je zaključila da:

„Procene uticaja na životnu sredinu i društvo su manjkave i odgovarajući zaključci su nepouzdati. Shodno tome, ne može se odgovoriti na pitanje da li se eksploatacija rudnog ležišta može definitivno smatrati bezbednom“. Uprkos ovim nalazima, jermenska vlada je u avgustu 2019. dala dozvole za rad rudnika.

Žalba Podneta IPAM-u

U maju 2020. lokalni stanovnici su uložili treću žalbu EBRD-ovom PCM-u, navodeći nepoštovanje međunarodnih standarda u procenama uticaja i konsultacija, kao i nepoštivanje EBRD-ove politike životne sredine i socijalne politike, što je rezultiralo značajnim šteta po životnu sredinu, divlje životinje i zajednice koje su okruživale rudnik. Nakon što se suočio sa nesolventnošću i uklonjen sa berze u Torontu, rudarski konzorcijum Lidijan International prošao je kroz korporativno restrukturiranje 2020. godine, što je rezultiralo prenosom vlasništva nad projektom rudnika Amulsar na Lidijan Ventures iz Kanade. Ovaj transfer je prekinuo udeo i interesovanje EBRD-a za projekat. Povlačenje EBRD iz ovog projekta nije bilo dobrovoljno.

Uprkos izlasku EBRD-a, izveštaj o usklađenosti IPAM-a ima potencijal da otkrije sistemska pitanja u okviru politika i procedura EBRD-a koji su doprineli nedostacima u slučaju Amulsar. Baveći se ovim pitanjima, izveštaj može pružiti vredne lekcije i oblikovati buduće

politike kako bi se sprečilo pojavljivanje sličnih problema.

Do danas, ni EBRD ni IFC nisu pružili nikakav pravni lek zajednicama koje su oštećene rudnikom Amulsar. Nažalost, zbog restrukturiranja kompanije Lidian, EBRD više nema uticaja na kompaniju. Bez obzira na to, EBRD može da pokaže svoju posvećenost popravljajući tako što će učiti iz ovog slučaja, ojačati svoje mere zaštite, primeniti preporuke o usklađenosti na sistemskom nivou i doprineti pravnom leku tamo gde se utvrdi da je učinjena šteta.

Angažovanje zajednice

Angažovanje zajednice je kamen temeljac efikasnog pravnog leka iz nekoliko razloga. Prvo, podržava osnovno ljudsko pravo na aktivno, slobodno i smisleno učešće, osnažujući zajednice i osiguravajući da se njihove brige shvate ozbiljno. Uključujući zajednicu u proces donošenja odluka, pokazuje posvećenost rešavanju njihovih pritužbi i sprečava eskalaciju sukoba. Rano učešće takođe omogućava identifikaciju zabrinutosti tokom faze projektovanja, olakšavajući istraživanje alternativa projekta i sprečavajući konflikte. Pored toga, učešće pomaže u definisanju obima korektivnih radnji i procesa planiranja za popravku.

Kao što je pomenuto, projektu Amulsar su nedostajale značajne konsultacije, uključujući nedostatak otvorenih javnih rasprava o ESIA, zanemareno mišljenje zajednice, izostavljanje zajednice Jermuk, a informacije o projektu nisu efikasno obelodanjene.

Članovi zajednice izrazili su frustraciju zbog svog kontinuiranog isključivanja iz projekta. Jedan aktivista je proces donošenja odluka takođe opisao kao isključujući, naglašavajući želju zajednice da ima pravo da odbije projekte koji bi imali dugotrajan uticaj na buduće generacije.

Procena uticaja na životnu sredinu i društvo (ESIA)

Stavljanje odgovornosti isključivo na klijenta da završi ESIA, pri čemu EBRD proverava ESIA, verovatno će propustiti pitanja koja su trebalo da budu pokrenuta rano u životnom ciklusu projekta. Izopštavanje zajednice u procene uticaja i nedostatkom nezavisnih stručnjaka (kao što su geolozi) da pregledaju ove procene, ključna pitanja su zanemarena u ranoj fazi, uključujući zabrinutost u vezi sa Lidijanovom tehnologijom za tretman, ispuštanje kiseline i zatvaranje rudarstva.

EBRD bi trebalo da da prioritet sveobuhvatnim, nezavisnim stručnim pregledima i da uključi širok spektar stručnjaka u proces procene. EBRD takođe treba da izbegava da se oslanja na klijenta koji ima sukob interesa za sprovođenje ovih mera. Transparentne i inkluzivne konsultacije u svakoj fazi treba da aktivno angažuju pogođene zajednice bez obzira na njihov stav o projektu.

Zaključak

Dok EBRD razmatra svoju ekološku i socijalnu politiku, pregled usklađenosti IPAM-a predstavlja priliku da se izvuku pouke i oblikuju buduće politike. Uklanjanje jaza u EBRD-u moguće je kroz male, ali značajne promene politike i implementacije. EBRD se mora posvetiti jačanju svoje politike i implementaciji te politike, kao i svojoj posvećenosti popravljaju, ispunjavanju svog razvojnog mandata i osiguravanju da zajednicama bude bolje.